

FAMILIA MONOPARENTALĂ CA SUBIECT AL PROTECȚIEI SOCIALE

Inga CHISTRUGA-SÎNCHEVICI,
CCD INCE

Abstract. According to the census of the Republic of Moldova in 2004, over 16% of family were single parent families. Parent family is treated as deviation on complete family because it does not satisfies all social functions. Legislation of Moldova on social protection status does not establish a single mother or single parent. Social protection for all families with children is based on the principle of social equality.

Key-words: family, monoparental family, allocation, compensation, index, etc.

În ultimele decenii tot mai des se promovează ideea că familia din societatea contemporană a suportat transformări profunde, fiind tot mai mult condiționată de schimbările economice și sociale. Însă acestea nu reprezintă o criză a familiei, ci adaptări la societatea actuală.

Conform definiției existente, *familia monoparentală* prezintă o structură familială formată dintr-un părinte și copilul (copiii) său (săi), în urma decesului celuilalt părinte, fie prin divorț, prin abandonarea familiei de către un părinte, prin decizia de a nu se căsători și prin adopția realizată de o persoană singură. Potrivit datelor Recensământului Republicii Moldova din 2004, peste 16% din gospodăriile familiale erau familii monoparentale.

Atitudinea societății față de copiii în afara căsătoriei și a mamelor solitare nu mai este una dezaprobatore, atât în mediul urban, cât și în mediul rural. Cu toate acestea, adesea familia monoparentală este abordată ca o abaterere de la familia completă. În comparație cu familia completă, aceasta nu îndeplinește toate funcțiile proprii instituției familiei - de reproducere, de reglementare a comportamentelor sexuale, de asigurare a unui mediu securizant, afectiv-emoțională, de comunicare etc. Altfel spus, în cadrul familiei monoparentale se înregistrează o serie de perturbații de rol. Toate aceste carențe acționează nemijlocit asupra creșterii și dezvoltării copilului - starea de sănătate, succes/eșec școlar, devianță, perspective de viitor etc.

Legislația Republicii Moldova cu privire la protecția socială nu stabilește statutul de mamă singură sau părinte singur. Protecția socială a tuturor familiilor cu copii este fundamentată pe principiul echității sociale, nu este bazată pe categorii de populație, ci pe evaluarea veniturilor gospodăriilor casnice.

Această abordare este adecvată, fiindcă, dacă ne referim la indicatorul venitul mediu lunar disponibil pe o persoană, nu există decalaje esențiale dintre valoarea gospodăriilor formate din cuplu familial cu copii și a celor formate din părinți singuri cu copii. Astfel, potrivit datelor Biroului Național de Statistică, în 2013 valoarea acestui indicator pentru părinții singuri cu copii era de 1499,3 lei, în mediul urban – 1685,8 lei și în mediul rural –

1239,9 lei. La cuplurile familiale cu copii valoarea indicatorului dat era nesemnificativ mai ridicată – 1580,1 lei, în mediul urban – 1941,5 lei și în mediul rural - 1223,6 lei. Aceeași tendință se păstrează și în cazul în care analizăm acest indicator în dependență de vârsta copiilor. Astfel, la cuplurile familiale cu copii pînă la 18 ani, valoarea venitului mediu disponibil pe lună era de 1580,1 lei, iar la părintele singur cu copil – de 1499,3 lei. Părintelui care educă și îngrijește singur un copil sau mai mulți nu-i este ușor să asigure acest venit, fiindcă aceasta presupune că el este nevoit să muncească mai mult timp și să petreacă mai puțin timp cu copiii. Nu este exclus că un număr important din familii monoparentale se confruntă cu probleme economice, mai ales în perioada cînd copilul este de vîrstă fragedă. Rezolvarea acestei probleme constă în acordarea suportului de către familia extinsă, însă această soluție nu poate fi aplicată în orice situație.

Tabelul 1. Repartizarea cuplurilor familiale cu copii și a părinților singuri cu copii pe decile

	Părinte singur cu copil	Cuplu familial cu copii
Decila 1	9,1	12
Decila 2	12	12
Decila 3	10	8
Decila 4	6,4	9,4
Decila 5	8,8	8,7
Decila 6	11,8	8,8
Decila 7	2,9	9,9
Decila 8	6,3	10,8
Decila 9	17,7	11,6
Decila 10	14,9	8,7

Sursa: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Aspecte privind nivelul de trai al populației în 2013. Chișinău, 2014. p. 46.

Datele din Tabelul 1 confirmă că nu există diferențe substanțiale dintre repartizarea cuplurilor familiale cu copii și a părinților singuri pe decile. Astfel, suportul statului acordat familiilor monoparentale ar trebui concentrat prioritar pe diversificarea serviciilor privind creșterea și educarea copiilor și ulterior pe susținerea financiară. Existența unei prestații sociale destinate mamelor singure ar contribui la creșterea artificială a numărului de nașteri extraconjugale. În acest context, este relevant exemplul Guvernului Franței, care în anul 1976 a instituit indemnizația lunară destinată mamelor singure pentru creșterea copilului pîna la 3 ani. În consecință, cuplurile consensuale cu venituri mici au fost cointerestate să-și ascundă relațiile lor și să amâne căsătoria, sporind creșterea natalității extraconjugale [1, p.17].

Sistemul național de protecție socială a familiei și copilului conține două componente de bază: prestații bănești și servicii sociale, de care se bucură și familiile monoparentale.

De *indemnizațiile de maternitate* pot beneficia femeile asigurate, soțiile aflate în întreținerea soților salariați și șomerele. Cuantumul lunar al acestei indemnizații este de 100% din venitul mediu lunar asigurat realizat în ultimele 6 luni calendaristice. O practică pozitivă caracterizează România, care pe lângă alocația pentru nou-născuți mai acordă și trusoul pentru nou-născut, cumulând aproximativ un salariu minim. Trusoul pentru nou-născuți cuprinde haine, lenjerie și produse pentru îngrijire – în valoare fixă, se acordă tuturor copiilor, indiferent de rangul nașterii.

De *indemnizația unică la naștere* pot beneficia atât femeile asigurate, cât și cele neasigurate. Cuantumul diferă în dependență de rangul copilului. Pe parcursul perioadei din 1998 până în 2014, indemnizația unică la nașterea primului copil a crescut de la 144 lei până la 3100 lei. Până în 2005 indemnizațiile plătite pentru fiecare următor copil erau mai mici decât cele alocate pentru nașterea primului copil, în condițiile când sporul natural al populației era negativ. Rațională era încurajarea nașterii celui de-al doilea copil din momentul în care familiile tinere nu refuză apariția primului copil, dar a următorilor. Din 2005 până în 2007 indemnizația unică la nașterea primului copil și a următorului erau egale; începând cu 2008, indemnizația la nașterea primului copil era mai mică decât la nașterea fiecărui copil următor. Totuși, diferența dintre indemnizația unică la primul copil și cea alocată la următorul copil nu este considerabilă. Aceasta din urmă la fel s-a majorat – de la 108 lei în 1998 până la 3400 lei în 2014.

Chiar dacă valoarea indemnizației depășește cu mult minimul de existență, trebuie de menționat că acest transfer bănesc este unic și asigură financiar existența unui copil doar pentru o perioadă scurtă de timp. Esența acestei indemnizații constă în acoperirea unor cheltuieli importante survenite odată cu nașterea copilului – leagăn, cărucior etc. Deci, dacă raportăm cuantumul acestei indemnizații la prețul acestor bunuri, atunci valoarea produselor depășește cu mult pe cea a indemnizației.

Femeile asigurate au dreptul la *indemnizația lunară pentru creșterea copilului* de la data nașterii până la vârsta de 3 ani. La moment, cuantumul lunar al acestei indemnizații este de 30% din baza de calcul stabilită și nu poate fi mai mică de 400 de lei pentru fiecare copil. Concomitent este necesar să subliniem că baza de calcul nu poate depăși suma a cinci salarii medii lunare pe economie prognozate pe anul respectiv. O modificare recentă în cadrul normativ stabilește că mamele care lucrează în condițiile timpului de muncă parțial sau la domiciliu pot beneficia pe lângă salariu și de indemnizația lunară pentru creșterea/îngrijirea copilului. Femeile neasigurate beneficiază de această indemnizație de la nașterea copilului până la 1,5 ani și constituie 400 lei.

Un alt aspect important este că mamele pot beneficia de această prestație socială și în situația în care continuă să desfășoare activitate pe bază de contract individual de muncă pe durată determinată. Acest lucru oferă posibilitatea părinților, mai ales a celor singuri, să multiplice veniturile necesare creșterii copilului.

Indemnizația pentru îngrijirea copilului bolnav se acordă în cazul îmbolnăvirii copilului până la vârsta de 7 ani, a copilului cu handicap cu afecțiuni intercurente până la împlinirea vârstei de 16 ani pentru o perioadă de cel mult 14 zile în cazul asistenței medicale de ambulator sau pentru o perioadă de cel mult 30 de zile calendaristice în cazul acordării asistenței medicale în staționar.

În categoria *ajutoarelor bănești* se include ajutorul social, ajutorul material și ajutorul pentru perioada rece a anului. Familiile monoparentale pot beneficia de aceste ajutoare din partea statului asemeni oricărei alte persoane care are un venit mic. Prestația de ajutor social este acordată gospodăriilor, recunoscând că sărăcia nu depinde numai de venitul propriu al unei persoane, dar și de venitul altor membri ai familiei, precum și de mărimea familiei și caracteristicile membrilor acesteia. Astfel, suma prestației variază în funcție de numărul membrilor familiei (adult echivalent). Cuantumul lunar al ajutorului social se stabilește ca diferență între venitul lunar minim garantat al familiei și venitul global al acesteia.

Alocațiile sociale de stat reprezintă o sumă de bani achitată lunar sau o singură dată din bugetul de stat persoanelor care nu îndeplinesc condițiile pentru obținerea dreptului la pensie conform Legii Republicii Moldova nr. 156 privind pensiile de asigurări sociale de stat din 14.10.1998 (publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr.111-113).

Copiii care și-au pierdut întreținătorul beneficiază de alocație socială, cu condiția că beneficiarul nu se află la întreținerea deplină a statului. Aceasta se stabilește persoanelor în vârstă de până la 16 ani, în cazul elevilor și studenților instituțiilor de învățământ secundar și superior, cu excepția învățământului fără frecvență – până la absolvirea instituției respective, însă doar până la împlinirea vârstei de 23 de ani.

Fondul republican și fondurile locale de susținere socială a populației acordă *ajutoare materiale* persoanelor socialmente vulnerabile afectate de sărăcie sau aflate în condiții deosebit de dificile. Familiile monoparentale prezintă o categorie a populației care beneficiază de ajutorul material. De asemenea familiile monoparentale mai sunt beneficiari ai ajutorului material pentru școlarizarea copiilor.

Pe lângă implementarea setului de măsuri enumerate, autoritățile trebuie să-și concentreze eforturile în asigurarea unui mediu care să permită familiilor monoparentale sporirea veniturilor. Uneori, sprijinul material poate ajuta familiile în situație de risc, dar acest sprijin ar trebui folosit doar ca o măsură temporară. Fiind acordat, pe un termen îndelungat, el tinde să creeze

dependență și nu ajută la rezolvarea problemelor de durată, unele familii neavând nicio strategie de a-și rezolva problemele economice după expirarea termenului de acordare a ajutorului.

Familiilor monoparentale le sunt adresate **servicii sociale primare**, care se acordă la nivel de comunitate tuturor beneficiarilor și au drept scop prevenirea sau limitarea unor situații de dificultate în faza incipientă, care pot cauza marginalizarea sau excluziunea socială.

Centrele comunitare de asistență socială. Spectrul serviciilor sociale prestate de către centre este divers, însă cele cu referință la familiile monoparentale ar fi: informare/comunicare, servicii socioculturale, consiliere/consultanță, mediere (sociofamilială, a conflictelor), psihoterapie, terapie ocupațională/ateliere, îngrijire de zi etc. Eficiența acestor centre nu se pune la îndoială. Problema constă în aceea că într-un număr foarte mare de localități astfel de instituții lipsesc; spre exemplu, în 2011 existau numai 60 de astfel de centre. Un alt specific al acestor centre este că activitatea lor depinde de conlucrarea cu APL și de finanțarea din partea lor și a finanțatorilor externi.

Serviciul asistență socială comunitară reprezintă un nucleu de asistență socială la nivel de comunitate, care oferă suport în soluționarea problemelor de ordin social. Asistentul social comunitar identifică și evaluează beneficiarii potențiali și situația acestora (condițiile sociale și locative), pentru a formula problemele cu care ei se confruntă și a stabili necesitățile pentru depășirea situației de dificultate, elaborează și realizează planurile individualizate de asistență. Totodată, el mobilizează comunitatea, colaborează cu administrația publică locală, instituțiile de resort și ONG-urile în scopul soluționării problemelor beneficiarilor, propune și pregătește cazurile pentru referire spre serviciile sociale specializate. În realitate însă nu totdeauna se întâmplă astfel, fie din cauza că asistenții sociali comunitari lipsesc, fie că le revine un număr prea mare de beneficiari.

Alimentarea gratuită în cantinele de ajutor social se oferă: categoriilor de persoane care au atins vârsta de pensionare (fără domiciliu, fără susținători legali, fără venituri sau cu venituri mici); persoanelor cu dizabilități; copiilor până la vârsta de 18 ani (din familii cu mulți copii, cele monoparentale și din alte familii socialmente vulnerabile).

Centrul maternal este un serviciu de protecție a cuplului mamă – copil, care asigură dreptul fiecărui copil de a-și păstra relațiile familiale, oferind mamei în dificultate posibilitatea rezolvării timpurii a problemelor apărute. Perioada aflării în Centru a mamei și copilului este de 6 luni. În anumite cazuri, dacă în momentul evaluării echipa multidisciplinară consideră necesar, este posibilă prelungirea duratei de plasament cu 6 luni. Centrul maternal oferă: găzduire, îngrijire medicală, servicii de asistență socială și consiliere, servicii de integrare sociofamiliale, asistență juridică etc. În prezent, în republică activează 10 centre maternale.

Copiii în afara căsătoriei au și trebuie să beneficieze de aceleași drepturi ca și copiii din cadrul unei familii. Astfel, în anul 2001, Republica Moldova a ratificat prin Legea nr.722-XV din 07.12.2001 Convenția europeană asupra statutului juridic al copiilor născuți în afara căsătoriei din 15.10.1975, care a intrat în vigoare pentru Republica Moldova începând cu 15 iunie 2002. Acest aspect este prevăzut în art. 50 al Codului Familiei. Una dintre cele mai mari probleme pentru mamele solitare este stabilirea paternității, din considerentul că expertiza genetică pentru stabilirea paternității este una foarte costisitoare. Ulterior, procesul de stabilire a paternității este unul anevoios, care presupune apelarea instanțelor de judecată.

Divorțul contribuie direct la formarea familiei monoparentale. Astfel, este absolut adecvată măsura de ordin legislativ cu privire la reglementarea divorțurilor. Conform art. 34 din Codul Familiei al Republicii Moldova din 26.10.2000 (publicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2001, nr. 47-48), în lipsa acordului soției, soțul nu poate cere desfacerea căsătoriei în timpul gravidității acesteia și timp de un an după nașterea copilului, dacă acesta este viu și trăiește. În general, procedura legală de desfacere a căsătoriei nu este considerată a fi complicată, de aceea în acest sens ar fi necesar de întreprins careva măsuri în scopul diminuării separărilor dintre soți.

Migrația de asemenea contribuie la creșterea numărului de familii monoparentale și a copiilor rămași fără îngrijire părintească. De mai mult timp acești copii sunt numiți „*orfani sociali*”. Copiii care trec printr-o astfel de experiență își formează frecvent reprezentări greșite cu privire la rolurile sociale ale părinților, sunt expuși maturizării timpurii și sunt mai vulnerabili în raport cu semenii lor. Astfel, măsurile implementate la etapa actuală de autorități în domeniul dat nu acordă suficientă atenție impactului psihosocial pe care migrația îl are asupra copiilor și familiilor. Drept urmare, o problemă majoră o constituie lipsa în școli sau comunități a programelor de sprijin social pentru copiii și părinții din familiile cu migranți.

În general, politica socială în acest domeniu ar trebui focalizată mai mult pe activități de prevenire - educarea tinerelor pentru a nu avea copii nedorți sau copii în afara căsătoriei cu accent pe planificarea familială, susținerea cuplului în scopul evitării divorțului și implicarea tuturor actorilor sociali în promovarea valorilor familiale. Crearea unor condiții favorabile persoanelor singure care cresc și educă copii pentru îmbinarea activității profesionale și a rolului de părinte, de asemenea, ar trebui să fie un domeniu bine reglementat de autoritățile statului. Nu ar trebui să fie lipsit de atenție domeniul de creare a serviciilor comunitare adresate copiilor din considerentul că părinții care cresc și educă copii singuri își canalizează o mare parte din timpul lor asigurării stabilității financiare. Toate aceste măsuri

sunt necesare din considerentul că experiența de a fi părinte singur este una traumatizantă și constrângătoare.

Referințe bibliografice

1. Gagauz O. Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale Viitorul. *Monitorul Social nr. 8. Copilul născut în afara căsătoriei: realități și consecințe*. Chișinău, 2011.
2. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. *Aspecte privind nivelul de trai al populației în 2013*. Chișinău, 2014.
3. Robila M. *Politica familială pentru Republica Moldova*, 2010. http://demografie.md/files/1524_politici_familiale.pdf